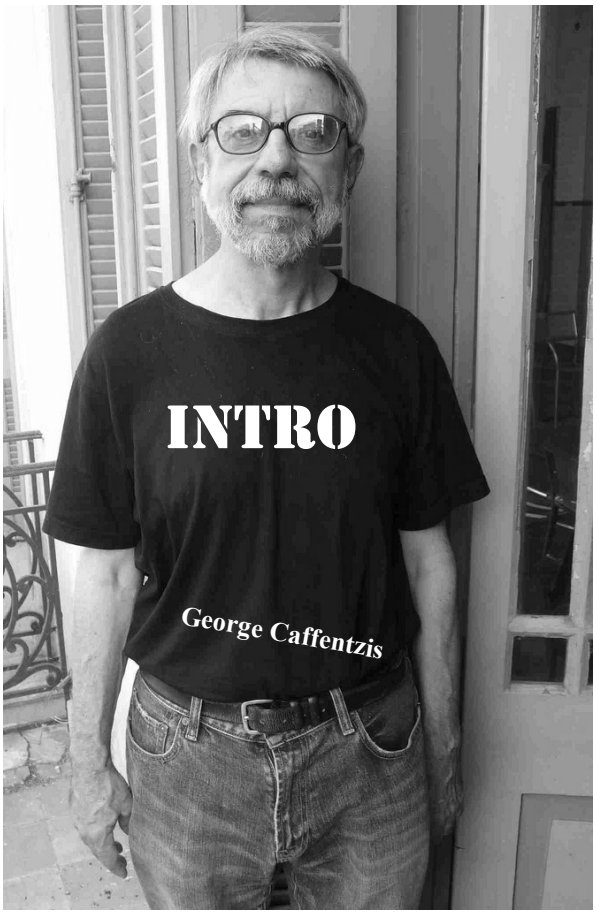

Jullie schuld is de onze niet!

Het is al weer bijna een kwart eeuw geleden dat de Duitse journalist Ralf Syring een redevoering hield zowel tijdens de solidariteitsmanifestatie in Amsterdam met de RARA-gevangene René Roemersma in '88 als bij de Stop Europa '92-manifestatie in Den Haag een jaartje later. De strekking van zijn verhaal was dat de misdadige politiek van IMF en Wereldbank in feite een verdere uitwerking was van de Großraum-politiek van de nazi's. Volgens Syring waren de belangrijkste principes van de nazi-economie terug te vinden in de resultaten van de conferentie van Bretton Woods (oprichting IMF en Wereldbank) in 1944. Bij de uitwerking was o.a. de bekende econoom John Maynard Keynes betrokken. Kern van de principes was de ontwikkeling van een grote economische ruimte; een leidinggevende munteenheid en de loskoppeling van de gouden standaard. Zelfs het Duitse woord 'Großraum' was vervangen door het begrip 'Grand Area'. Syring betoogde dat wat er in Europa gebeurt (vorming interne markt) zeker niet hetzelfde was als in het derde rijk, maar dat er wel degelijk sprake was van vele elementen van continuïteit in de Europese en wereldwijde economische orde. En daarom – door deze elementen van continuïteit – droeg de redevoering van Syring als titel: Een Verenigd Europa: Niets Nieuws.

Het had zomaar de titel van de lezing van George Caffentzis kunnen zijn: Niets Nieuws. Opnieuw (of nog steeds) is er sprake van een strijd om de schulden; is er sprake van 'structurele aanpassingsprogramma's', ook al is de term aangepast; opnieuw is er sprake van draconische bezuinigingsprogramma's, begrotingsdiscipline, stopzetting van subsidiëring, verlaging van overheidsuitgaven, zgn. hervormingen die m.n. de zogeheten sociale zekerheidsarrangementen raken. Alleen zijn de slachtoffers nu niet tienduizenden Afrikanen, Zuid-Amerikanen of Aziaten, maar m.n. Zuid Europeanen. En ook al kun je geen enkele vergelijking trekken met de tienduizenden doden die eerder bij de strijd om de schulden vielen (in de jaren '80 werd er letterlijk gesproken over een "schuldencrisis" in de zgn. derde wereld die tot een enorme verarming leidde en tienduizenden doden tot gevolg had), ook nu maakt groot menselijk leed domweg deel uit van het beleid. Dat er talloze 'verliezers' zijn wordt ijskoud ingecalculeerd. Dat het economische en financiële geweld leidt tot massale werkloosheid, sociale destructie en enorme sociale neergang wordt als iets normaals gezien, als iets volgens 'de regels', als 'recht'. En was het niet zo dat waar recht onrecht wordt, verzet plicht wordt?

Toen in 1988 het IMF en de Wereldbank de Koude-Oorlog- frontstad Berlijn tot vergaderzetel kozen, werd er opgeroepen tot massaal verzet. Het congres van IMF en Wereldbank werd door de autonome en anti-imperialistische beweging bestempeld als Mördertreff. Een bijeenkomst van moordenaars, Schreibtischtäter, bureau-moordenaars. Zij waren toen verantwoordelijk voor de genocide in de 'derde wereld'. Op grote schaal werd er actie gevoerd tegen dit congres. Ordetroepen waren massaal aanwezig.

Er werden brandaanslagen gepleegd op banken, er werd een poging gedaan de stroomvoorziening in de stad platte leggen, er vond een auto- en fietscorso plaats van collectieve bedrijfjes onder het motto Economie kan er ook anders uitzien! en het hoogtepunt was een demonstratie van 80.000 mensen, de grootste die Berlijn ooit gezien had.

Ook later hebben we nog grote mobilisaties gezien tegen het IMF en de Wereldbank, zoals in Washington en Praag in 2000. De campagne in 1988 in Berlijn wordt ook wel gezien als een voorloper van de latere beweging van Andersglobalisten. Nu de strijd om de schulden echter op Europese bodem wordt uitgevochten en Europese landen aan structurele aanpassingsprogramma's worden onderworpen, lijkt de beweging als verlamd. Het verlies aan momentum van deze beweging wordt door sommigen geweten aan de centrifugerende krachten die vrijkwamen t.g.v. 11 september. Maar Caffentzis noemt ook een andere reden: het niet kunnen geloven dat dit ons overkomt, een verlammend afgrijzen omdat er ideologieën en tactieken worden ingezet die normaliter zijn weggelegd voor de andere verworpenen der aarde met een donkere huidskleur. Ongeloof en afgrijzen dus die o.a. geworteld is in de geprivilegieerde positie van westerse sociale bewegingen. Maar het is ook een onvermogen geworteld in een verkeerde opvatting van strijd, namelijk het denken in tijdelijke campagnes, interventies op het gebied van discours, het denken in thema's waar omheen gemobiliseerd moet worden. We hebben dat eerder een "omtrekkende beweging" genoemd, een beweging die niet doordringt tot de kern, namelijk de sociale verhoudingen die dagelijks het kapitalisme reproduceren. Zoals ook een internationalisme, dat niet reflecteert op de eigen subjectiviteit en de eigen positie, niet doordringt tot de kern, maar een ver van mijn bed show blijft.

Misschien klinkt het drammerig in de oren, *boring* omdat we in verschillende contexten steeds weer op hetzelfde uitkomen. Laten we het er op houden dat het de meest actuele stand van onze discussie is, de som van inzichten waar we tot nu toe als Ensemble gekomen zijn.

Uiteindelijk moet het gaan om de (prefiguratieve) transformatie van de sociale verhoudingen waarin we leven. Uiteindelijk kan het perspectief van onze strijd alleen maar liggen in diezelfde sociale relaties. Onze strijd moet een voorbode zijn van de veranderingen in de sociale verhoudingen, die het einde van het kapitalisme met zich meebrengt. Het moet deze veranderingen in wezen voorvormen, prefigureren. Praktisch gezien ligt dat o.i. heel dicht bij de opvatting van organising zoals die door Nate Holdren en Todd Hamilton in het vorige nr. van Hydra onder woorden is gebracht. Maar misschien ook wel dicht bij het wijkgerichte activisme van de SP of de campagne tegen de dwangarbeid van Doorbraak, waarbij duurzame betrokkenheid en empowerment wordt nagestreefd, als bouwsteen voor succes. M.a.w. het vinden en ontwikkelen van de eigen collectieve kracht.

Top-hoppen en grote mobilisaties tegen onrechtvaardig beleid zijn niet genoeg. Als we, zoals Slavoj Zizek terecht zegt, de verandering zelf willen ZIJN, moeten ZIJN, dan ligt de sleutel in de dagelijkse sociale verhoudingen, de dagelijkse strijd. Strijd waarbij we echt samenkomen, elkaar ontmoeten, een groep vormen, beginnen collectief te handelen. Op straat, in de wijk, op de werkplek, in de manier waarop we willen werken en vooral ook niet willen werken, in de manier waarop we voor elkaar zorgen. Werner Bonefeld, een belangrijk vertegenwoordiger van de stroming van het zgn. Open Marxisme, zegt dat de wijze waarop de mensen zullen reageren op de zgn. crisismaatregelen, in deze nieuwe etappe van de strijd om de schulden, een verantwoordelijkheid is van de beweging. En die verantwoordelijkheid is groot, want het ontbreken van een alternatief geeft ruim baan aan extreemrechtse en ultra-nationalistische provocaties. In de vorm van de Gouden Dageraad, in de vorm van Wilders of in de vorm van racisme t.o.v. Boliviaanse migranten in Argentinië. Is de beweging in staat om uiting te geven aan een andere democratie van en in de straat? Is ze in staat om op een andere wijze uiting te geven aan gedeelde behoeften? Volgens Bonefeld is dat een praktische vraag. Een vraag die niet zonder meer in tijdelijke campagnes rond symbolische thema's kan worden beantwoord. Ook over de vorm die de strijd zou kunnen aannemen tasten we in het duister. Er is geen glazen bol. Maar we kunnen wel zien, zowel in Argentinië als in Griekenland, dat het gaat om de verdediging van de buurt, de omstandigheden waarin we leven, wonen en werken, het bezetten van bedrijven en het toe-eigenen van productiemiddelen, de distributie van levensmiddelen en water en de zelforganisatie van de subsistentie. Caffentzis denkt wat dat betreft misschien te groot. Natuurlijk gaat het om de solidariteit van de schuldenaren en het verlangen om je te bevrijden van de onderdrukking, uitbuiting en controle d.m.v. een schuld die de onze niet is. Wij staan bij iemand in het krijt! Zoals het ook compleet absurd was dat zo'n beetje de hele 'derde wereld' in de jaren '80 en '90, d.w.z de armste landen een astronomische schuld aan de rijkste zouden hebben. Maar een kartel of coalitie van schuldenaren, op het niveau van landen of staten als perspectief, kunnen we alleen maar opvatten als uitdrukking van een sociale confrontatie van onderop. Praktisch gezien kunnen we enkel van sociale bewegingen uitgaan als basis. George Caffentzis geeft dat zelf ook min of meer aan door te zeggen dat de staatsvorm hierbij problematisch is. Maar hij zegt ook dat de werkelijke les ligt in de samenwerking en coördinatie en ook dat het zgn. hervormingskapitalisme van Kirchner, Lula etc. in feite geworteld is in sociale bewegingen.

We zullen een les moeten trekken uit het feit dat we ooit, vanuit een mondiaal perspectief, tot grote mobilisaties in staat waren, toen de strijd om de schulden en de structurele aanpassingsprogramma's hier ver vandaan tot talloze slachtoffers leidde. We zullen ons, nu de structurele aanpassers zelf structureel aangepast worden, opnieuw moeten afvragen wat het betekent om mondiaal te denken én lokaal te handelen, zonder daarbij het mondiale denken, het internationalistische perspectief en onze internationalistische verantwoordelijkheid uit het oog te verliezen. Het klinkt als een echo van discussies uit vervlogen tijden: buurtstrijd versus anti-imperialisme. Uiteindelijk gaat het er om, zoals Caffentzis zo mooi zegt, hoe we elkaar uit de kooien van het kapitalisme kunnen bevrijden. Dat, en het aspect van de zelfreflectie (wat hebben we wekelijk geleerd van het verleden, van Berlijn '88, van Argentinië en Griekenland?) vormt voor ons de kern van het stuk.

Hydra Ensemble november 2013

stOP HEt EXPERIMENt

~

George Caffentzis

George Caffentzis bezocht in de zomer van 2012 Griekenland. Tijdens dat bezoek hield hij een lezing die op pregnante wijze de kansen en gevaren van de zich uitbreidende crisis schetst. Als een belangrijke stap in het tegenhouden van – zoals hij het noemt – het grote experiment, stelt hij voor een "Kartel van Schuldenaren" te vormen.

Schuldenaren, wie zal jullie van jullie slavernij bevrijden?
Alleen schuldenaren kunnen schuldenaren van hun slavernij bevrijden.

Vrij naar het gedicht van Bert Brecht: *"Keiner oder Alle"*

In de zomer van 2012 gebeurt er iets ongekends in Griekenland. In zo'n klein land liggen miljoenen mensen 's nachts wakker en maken zich zorgen over hoe ze en hun gezinnen zullen eten, hoe ze zich warm kunnen houden en of ze bij een ongeval het komende jaar naar een ziekenhuis kunnen. Het is het gevolg van een experiment dat door bestuurders van de belangrijkste financiële en politieke kringen in Europa alsook internationale financiële organisaties als het IMF en de Wereldbank wordt uitgevoerd. Ze testen de Grieken om uit te vinden,

- waar de onderste fysieke grenzen van de lonen en pensioenen in het huidige Europa liggen,
- wat de maximale hoeveelheden zijn aan natuurlijke bodemschatten, ter land en ter zee, alsook aan door de overheid beheerde spoorwegen en ziekenhuizen, die in een zo kort mogelijk tijdspanne verkocht kunnen worden,
- en wat maximaal verhoogd kan worden aan belastingen, qua omvang en diversiteit … zonder een revolutie en/of burgeroorlog uit te lokken.

Onze dierenrechten-vrienden zouden dit experiment "wreed en onmenselijk" noemen. Ze zouden het als hun morele plicht opvatten om het experiment te stoppen als het honden en katten zou betreffen. De arbeiders – vooral de Italiaanse en Spaanse – moeten zich bij de Grieken aansluiten om dit Europa-brede experiment te verhinderen, want ook zij zijn proefkonijn, zoals ze zouden moeten weten. Echter, hoewel Merkel, Monti, Samaras en Rajoy elkaar bijna dagelijks ontmoeten om de resultaten van hun experiment in kaart te brengen en de volgende stap voor te bereiden, is er geen sprake van voortdurende gezamenlijke bijeenkomsten of vergaderingen van vakbonden, sociale bewegingen en organisatie van schuldenaren om tegenstrategieën en – plannen te ontwikkelen. Dit gebrek aan coördinatie en solidariteit is doorslaggevend voor de zwakte in de strijd om de schulden.

In deze voordracht over de crisis zal ik de volgende vragen beantwoorden teneinde duidelijker over de noodzaak van coördinatie na te kunnen denken. Want ik geloof niet dat deze crisis simpelweg door overproductie of een wanverhou-

ding tussen productiesectoren is ontstaan, d.w.z. het gevolg van de normale functioneringswijze van de kapitalistische machinerie en dat het daarom van voorbijgaande aard is, maar dat deze crisis een gepland experiment is (waarvan het doel de oorspronkelijke accumulatie van een nieuw type mens is).

I. Waarom wordt dit experiment uitgevoerd?
II. Hoe wordt het uitgevoerd?
III. Wat kan er worden gedaan om het tegen te houden?
IV. Wat gebeurt er als het niet verhinderd kan worden?

I. WAAROM WORDT DIT EXPERIMENT UITGEVOERD?

Dit experiment vindt plaats omdat door sociale strijd en de klassenstrijd in Europa in de vorige eeuw de uitbuitingsgraad en de winstmarges voor de kapitalisten in het Europa van de 21e eeuw te veel gedaald zijn. De invoering van de euro 10 jaar geleden, die de stijging van de winstgevendheid van het Europese kapitaal (d.w.z. van het in Europa ingezette kapitaal) ten doel had, was een grote teleurstelling voor de kapitalisten, omdat dit experiment mislukt is. De manipulatie van valuta en de verlaging van de "transactiekosten", die door de invoering van de euro mogelijk werden gemaakt, waren niet in staat om de structuren te bestrijden die door de arbeiders, d.m.v. vele stakingen en demonstraties en zelfs oorlog, waren opgebouwd om hun levens te verlengen, veiliger en minder risicovol te maken (en de winsten van de bazen te verlagen).

Opdat het Europese kapitalisme in deze periode van globalisering overleven kan, moeten de lonen verlaagd worden en het staatseigendom geprivatiseerd – i.p.v. gemeengoed te worden – en de door de arbeiders voor noodgevallen opgespaarde rijkdom moet via belastingen afgevoerd worden om de staatsschulden te betalen die om de bank-faillissementen te voorkomen zijn ontstaan! Alle arbeiders – in de industrie of de dienstensector, vakbekwaam of ongeschoold, met of zonder papieren, materieel en immaterieel – moeten er toe gedwongen worden om van hun eisen af te zien en het minimum (met dank) te accepteren! Natuurlijk is dit crisisexperiment een wanhopige zet van de kapitalisten. Het succes hangt echter van de een-voor-een behandeling van elk land en elke arbeidersklasse af en of ze zo veel mogelijk gescheiden kunnen worden.

II. HOE VINDT DIT EXPERIMENT PLAATS?

Als we kijken naar de bijeenkomsten van de "troika" in Brussel (waar vertegenwoordigers van het IMF, de Europese Commissie en de Europese Centrale Bank elkaar ontmoeten) dan krijgen we vaak het gevoel dat ze volgens een bepaalde choreografie verlopen. Dat gevoel bedriegt niet, want er zijn al vele van deze structurele aanpassingsprogramma's geweest, te beginnen met de voormalige gekoloniseerde wereld van begin jaren '80. Met structurele aanpassingsprogramma's bedoel ik die programma's (vaak aangeduid als "leenvoorwaarden") die aan regeringen opgelegd werden om voor de kredieten van diverse internationale geldschieters in aanmerking te komen. In de regel kwamen deze programma's neer op massaontslagen van overheidspersoneel, privatisering van staatseigendom en de verlaging van overheidsuitgaven (gezondheidszorg, onderwijs, sociale voorzieningen) die de reproductie van de arbeidersklasse dienen. Sociaal-wetenschappers van het IMF en de Wereldbank hebben een groot aantal van deze structurele aanpassingsprogramma's onderzocht die aan tientallen landen in de jaren '80 tot ver in de jaren '90 waren opgelegd. Eind jaren '90 trokken de verantwoordelijken voor deze experimenten de conclusie dat het begrip "structurele aanpassing" door mensen op de hele

"aangepaste" wereld zo zeer gehaat werd, dat ze de naam van het programma veranderden in "Strategiedocumenten voor Armoedebestrijding" (Poverty Reduction Strategy Papers – PRSP). Deze "documenten" zouden door regeringsfunctionarissen van de betreffende landen geschreven moeten worden die kredieten van het IMF en/of de Wereldbank willen krijgen. Het Fonds en de Bank zouden deze documenten moeten controleren en vaststellen of ze laten zien hoe de leningen gebruikt zouden moeten worden om de "armoede te reduceren", d.w.z. of ze de instituten van een betrouwbaar kapitalistisch land versterken (daarbij uiteraard inbegrepen de vergroting van de militaire en politiële uitgaven). Deze documenten zouden de "eigen verantwoordelijkheid" van de kant van de "stakeholder" (waaronder regeringsfunctionarissen, afzonderlijke kapitalisten en de "civil society" = NGO's) moeten creëren voor de (laten we ze nog steeds maar zo noemen) structurele aanpassingsprogramma's en hun neoliberale remedies.

We moeten ons echter realiseren dat, hoewel tientallen regeringen verdragen voor leningen van de Wereldbank en het IMF ondertekend hebben, deze regeringen de leenvoorwaarden niet zonder meer doorgevoerd hebben. Enerzijds omdat ze – hoewel ze het wel wilden – dat vanwege enorme oppositie niet konden (bijv. in het Irak van Saddam waar eind jaren '80 de veteranen van de Irak-Iran-oorlog weigerden de bezuinigingsprogramma's te accepteren, wat leidde tot de eerste Golfoorlog) of omdat de toenmalige regeringsleider alleen maar van plan was om het Fonds en de Bank te bedriegen (bijv. Samuel K. Doe, de president van Liberia, die representanten van de Wereldbank binnenhaalde om de staatsbegroting te controleren terwijl hij hen tegelijkertijd statistische "feiten" voorschotelde die door handlangers van Doe in de regering vervalst waren om zo nog meer kredieten te verantwoorden. Toen het bedrog uiteindelijk ontdekt werd besloot de Amerikaanse regering in de jaren '80 om Charles Taylor t.t.v. de Liberiaanse burgeroorlog te steunen).

Deze structurele aanpassingsexperimenten zouden op zichzelf een eigen gedetailleerde geschied-

schrijving vereisen, omdat ze (direct of indirect) tot de dood van miljoenen mensen hebben geleid. Deze programma's met hun klinisch klinkende namen zijn inderdaad moorddadig. De doden waren het directe gevolg van de beëindiging van de subsidiëring van de basale voedselrantsoenen of het stopzetten van de zowel curatieve als preventieve gratis gezondheidszorg (zo leidden de structurele aanpassingsprogramma's tot het einde van de uitgaven ter bestrijding van malaria in Afrika ten zuiden van de Sahara, wat leidde tot miljoenen meer doden). Indirect waren de doden het gevolg van burgeroorlogen die door de "op maximale ontginning van grondstoffen" gebaseerde politiek van de Wereldbank uitgelokt werden. Een politiek die buitenlandse investeringen in grondstof ontginnende industrieën tot hét middel maakte voor de groei van het bruto binnenlands product.

Waarom het grote experiment hier in Griekenland plaatsvindt ligt – misschien – daar aan dat de Europese (en in dit geval de Griekse) arbeiders niet werkelijk kunnen geloven dat dit hen overkomt. Want toen de structurele aanpassingsprogramma's aan de Afrikanen, Zuid-Amerikanen en Aziaten werd opgedrongen, maakten Europese en Noord-Amerikaanse arbeiders (m.u.v. de wijd verbreide maar politiek beperkte beweging van antiglobalisten) zich geen zorgen. Voor zover ze de tijd namen om ze überhaupt op te merken. "Dat was weggelegd voor mensen met een donkere huidskleur" hebben ze misschien gedacht, er van uitgaande dat zulk beleid niet op hen zou worden toegepast! Daarom wordt de huidige reactie op de invoering van de structurele aanpassingsprogramma's in Europa (vooral in Griekenland) gekenmerkt door afschuw.

In mijn ogen lijkt deze reactie inderdaad op de afschuw die Hitler en de nazi's bij de Europese arbeiders losmaakte. Aimé Césaire, de grote communistische dichter en politicus uit Martinique, analyseerde deze afschuw in de jaren '50 met groot inzicht (zie zijn Discourse on Colonialism). Hij was van mening dat dit afgrijzen berustte op het feit dat Hitler en de nazi's in Europa tactieken en ideologieën inzetten, die Europese kapitalisten en kolonialisten in de regel tegen de gekolonialiseerde volkeren hadden gebruikt. De politiek van koning Leopold van België leidde eind 19e eeuw bijvoorbeeld tot de dood van vier tot zes miljoen Congolezen. Welke parallel kan – naast de verschillen in detail – tussen deze kampen, waar de geïnterneerden zich dood moesten werken (ik weiger het begrip "genocide" te gebruiken, alsof het probleem in Congo iets met Congoleze genen te maken zou hebben!) en Auschwitz getrokken worden? Met andere aspecten van de koloniale overheersing kunnen m.b.t. de nazi's dezelfde vergelijkingen getrokken worden. Bijvoorbeeld de in bezit name en afgrendeling van grote gebieden per decreet nadat de inheemse bevolking naar het achterland was verdreven en massale sterfte door ziekte en honger. Wat – naast de verschillen in detail – onderscheidt deze koloniale grond-politiek van de nationaal-socialistische Lebensraum-politiek, de "zuivering" van grote delen van het veroverde territorium als voorbereiding op de komst van Duitse neo-boeren in de glorierijke na-oorlogse toekomst?

Dat was het afschuwelijke aan Hitler en dat is het afschuwelijke aan Merkel: de structurele aanpassingsprogramma's die gebruikt werden om de economieën en de mensen in de zgn. onderontwikkelde landen in de jaren '80, '90 en 2000 aan te vallen en te transformeren, zijn uiteindelijk teruggekeerd – de medeburgers van de structurele aanpassers worden nu zelf structureel aangepast. Daarom is er zoveel woede en ongekende angst, want dit zou eigenlijk niet mogen gebeuren … per slot van rekening traden de Grieken toe tot de EU om als mensen behandeld te worden, d.w.z anders als Afrikanen, Latijns-Amerkanen of Aziaten! De Grieken leren nu in

feite dat de prijs voor medeplichtigheid aan racisme er onvermijdelijk toe leidt dat het racisme zich tegen je zelf keert! Dat is een simpel voorbeeld van het befaamde dialectische principe: "Wie zaait zal oogsten."

III. WAT KAN ER GEDAAN WORDEN OM HET GROTE EXPERIMENT TE VERHINDEREN?

Hoewel nationale pogingen om de structurele aanpassingsmaatregelen te stoppen in het verleden niet veel hebben opgeleverd, lijkt de politieke wil om in te grijpen en het experiment te stoppen in Europa momenteel in handen van nationalisten te liggen. Er is een nationalisme van rechts en een nationalisme van links. In Griekenland populariseren de rechtse tegenstanders van de structurele aanpassingen hun inspanningen onder het motto "Alleen voor Grieken'. In de praktijk organiseren ze racistische pogroms (vooral in Athene), regelmatig gearrangeerd door de politie. Deze rechtse nationalisten (de nazistische "Gouden Dageraad" in Griekenland) en enkele regionalisten (zoals de "Lega Nord" in Italië) lijken in de ogen van velen (vooral te midden van massawerkloosheid, toenemende armoede en het massale bankroet van kleine ondernemingen) in staat te zijn om op de politieke en economische problemen te reageren. Natuurlijk is het niet moeilijk om deze fascistische provocaties empirisch te weerleggen, omdat men onmogelijk kan claimen dat de migranten de oorzaak zijn van de Europese staatstekorten, de verliezen van de grote banken of de werkloosheid onder Griekse, Spaanse of Italiaanse staatsburgers.

Linkse nationalisten (met een keynesiaanse overtuiging) zullen niet tegen migranten argumenteren, maar het gebrek aan autonomie van de Griekse regering m.b.t. de macro-economische politiek als oorzaak van de crisis beschouwen. Net als de rechtse "extremisten" pleiten ze voor het verlaten van de Eurozone, maar in hun geval bestaat het antwoord uit fiscaal beleid waarmee werkloosheid en het gebrek aan effectieve vraag kan worden aangepakt. Maar zo'n "keynesianisme-in-één-land"-aanpak is theoretisch problematisch omdat het huidige Griekenland geen autarkische economie is ergens in het universum. Het zou externe bondgenoten nodig hebben, zowel in defensieve zin alsmede als medestander, om de resolute bemoeienissen van machtige overheden en instanties (bijv. van de Troika) het hoofd te kunnen bieden, die de nationale maatregelen in het geval van het niet nakomen van betalingsverplichtingen trachten te verhinderen.

Als we willen weten hoe we de structurele aanpassers werkelijk kunnen raken, dan moeten we luisteren naar hun grootste angst, en dat is een kartel van schuldenaren. Want de terugbetaling van schulden hangt af van de isolering van schuldenaren en of het lukt ze een gevoel van morele schaamte en praktische kwetsbaarheid op te dringen. Zodra de schuldenaren verenigd zijn, kunnen ze "de rollen omdraaien" en zich bevrijden. De solidariteit van schuldenaren is een pad naar bevrijding, want schuld is niet simpelweg een manier voor schuldeisers om rijk te worden, maar in de wereld van het hedendaagse kapitalisme ook een manier om het gedrag van individuen, samenlevingen en regeringen te controleren. Het verlangen om van de schulden af te komen heeft niet enkel de vergroting van het beschikbare inkomen tot doel, maar is het verlangen om jezelf te bevrijden van de controle van de schuldeisers!

Een belangrijke ervaring van een succesvolle reactie op structurele aanpassingsprogramma's waar we getuige van zijn geweest is het Zuid-Amerika van de afgelopen 15 jaar. Die was geworteld in de campagnes tegen schuldeisers van de sociale bewegingen aldaar, die uiteindelijk in de regeringen van Chavez, Lula, Morales en Kirchner tot officiële politiek zijn geworden en de regeringen in staat stelden om aan de greep van

de eisen van de structurele aanpassingsprogramma's van het IMF en de Wereldbank te ontsnappen en een nieuw soort sociaal hervormingskapitalisme te beginnen (volgens velen het "socialisme van de 21ste eeuw"). De communicatie en de coördinatie tussen deze bewegingen en de door hen onder druk gezette regeringen, ging over grenzen heen, vaak op basis van hun inheemse samenstelling.

Het probleem aan dit voorbeeld is natuurlijk de staatsvorm en de vaak problematische oplossingen. Maar dat doet niets af aan de werkelijke les, dat alleen door internationale samenwerking van de arbeiders de macht kan worden verkregen om aan het isolement in de eigen schuld te ontkomen. Daarom heeft het de hoogste prioriteit dat de Grieken niet geïsoleerd blijven en op z'n minst de coördinatie zoeken met Europese, in het bijzonder Italiaanse en Spaanse, arbeidersorganisaties.

IV. WAT GEBEURT ER ALS HET EXPERIMENT NIET VERHINDERD KAN WORDEN?

Er is een traditie in de wetenschapsfilosofie die het experiment niet als een objectief middel ziet om theorieën te toetsen, maar – om een metafoor van Francis Bacon te gebruiken – als een manier om de natuur (en de maatschappij) te "pijnigen" met als doel om de gewenste resultaten voor de proefnemers te produceren. In een verdere ontwikkeling van dit concept merkt Giambattista Vico, in een anti-Cartesiaans moment, op dat "we slechts dat weten, wat we maken". Op dezelfde wijze zijn we ook getuige van een groot experiment in de productie van een nieuwe neoliberale mensheid d.m.v. de crisis. Zal de neoliberale visie op wat het betekent om een mens te zijn voor de komende 50 jaar definitief vorm krijgen?

Een beslissende nederlaag van de strijd van de arbeidersklasse in dit tijdperk zal niet enkel een enorme hoeveelheid persoonlijk leed met zich meebrengen, maar ook het collectieve verlies van al datgene wat eens als het resultaat van de arbeidersstrijd van de afgelopen anderhalve eeuw werd beschouwd. D.w.z. het einde van de "vooruitgang" vanuit een proletarisch perspectief. Een nederlaag in Griekenland zal op de hele wereld afstralen en de strijd van de arbeiders overal ondermijnen. Marx betoogde dat de waarde van de arbeidskracht een "moreel en historisch element" bevatte, d.w.z. dat het niet door een fysiologische grootte zoals het aantal verbruikte calorieën per dag gedefinieerd is. Een nederlaag in de strijd om het behoud van de waarde van de arbeidskracht in de dimensies zoals we ze in Griekenland in de laatste twee jaar meemaken, zal diepgaande devaluerende gevolgen hebben. Niet alleen op de lonen maar ook op dat wat "waarde" en "arbeidskracht" en menselijkheid zal betekenen op de hele planeet. Ze zal het dubbelzijdige aspect van de slogan "Wij zijn allemaal Grieken" aan het licht brengen.
Kunnen we elkaar uit de kooien van het kapitaal bevrijden?

E-Mail: caffentz@usm.maine.edu

(George Caffentzis is politiek filosoof (specialisme: geld) en autonoom-marxist. Hij is oprichter van het Midnight Notes Collective (1978) waar ook Silvia Federici deel van uitmaakt. http://www.midnightnotes.org . George is al decennia lang actief in verschillende bewegingen. In de jaren '60 werd hij al opgepakt tijdens sit-ins t.t.v. de burgerrechten-beweging. Hij heeft tientallen publicaties op zijn naam staan en is als professor verbonden aan de University of Southern Maine.)